

УДК 784.1 (150)+78.087.68(510)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-2-7>

Ірина КОНОВАЛОВА,
orcid.org/0000-0003-0133-1816
доктор мистецтвознавства,
доцент кафедри теорії та історії музики
Харківської державної академії культури
(Харків, Україна) konovalova.kulik@gmail.com

А ГУДАМУ,
orcid.org/0000-0002-1337-7128
аспірант кафедри теорії та історії музики
Харківської державної академії культури
(Харків, Україна) heibaobaob666@gmail.com

НАЦІОНАЛЬНО-МЕНТАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ВНУТРІШНЬОЇ МОНГОЛІЇ

У статті розкривається специфіка відображення ознак національної ментальності в монгольській народно-пісенній спадщині як підґрунті професійного вокального мистецтва автономного району Внутрішньої Монголії (КНР). Визначаються архетипи монгольської культури та її зв'язки зі степовою культурою – однією з найдавніших, історично детермінованих типів культур Китаю.

Висвітлюються складові елементи монгольського національного характеру та їх утілення в народнопісенних жанрах та стилістиці горлового співу хумай. Окреслюються образно-тематичні та інтонаційно-стильові особливості протяжної пісні як жанрової домінанти монгольського музичного фольклору, а також підкреслюється її вплив на розвиток вокального мистецтва регіону. Зазначається віддзеркалення ознак монгольської протяжної пісні в інтонаційній лексиці, тематиці та образності авторських опусів, а також корпусі сюжетів, які стали підставою національної поезії та професійної композиторської творчості Внутрішньої Монголії.

Мета статті – визначити національно-ментальні детермінанти вокального мистецтва Внутрішньої Монголії як вагової складової китайської музичної культури та носія етнорегіональних співочих традицій монгольської і ширше – степової культури.

Вокальна музика Внутрішньої Монголії позиціюється в роботі як репрезентант монгольської національної картини світу та її специфічне інтонаційно-художнє й образно-тематичне віддзеркалення; як мистецький феномен, сформований на засадах інтеграції регіонального та світового мистецько-культурного досвіду, фольклорних (монгольський мелос) та музично-професійних (передусім вокальних) традицій та жанрово-стильових моделей. Монгольську національну ментальність та мову представлено як сутнісні чинники, що визначають цілісність системи вокальної культури Внутрішньої Монголії.

Основними результатами статті є виокремлення наступних тенденцій розвитку вокальної музики Внутрішньої Монголії, зумовлених національно-ментальними особливостями: первинна значимість фольклорного, передусім народнопісенного начала (протяжної монгольської пісні, традицій горлового співу хумай), звернення до архетипів монгольської культури (козя, степу, юрти, неба, хмар), пріоритетність пантеїстичної тематики та образів степової природи; діалогічна спрямованість авторської творчості на сполучення різних типів музичного мислення (європейського та східно-азійського; фольклорного та академічного), реалізоване шляхом синтезування монгольського етнохарактерного мелосу та засад європейського музичного професіоналізму.

Ключові слова: вокальне мистецтво Внутрішньої Монголії, степова культура, національна ментальність, китайська музика, монгольська протяжна пісня.

Iryna KONOVALOVA,
orcid.org/0000-0003-0133-1816
Doctor of Art criticism (hab.dr),
Associate Professor at the Department of Theory and History of Music
Kharkiv State Academy of Culture
(Kharkiv, Ukraine) konovalova.kulik@gmail.com

A HUDAMU,
orcid.org/0000-0002-1337-7128,
Postgraduate Student at the Music Theory and History Department
Kharkiv State Academy of Culture
(Kharkiv, Ukraine) heibaobaob666@gmail.com

NATIONAL AND MENTAL DETERMINANTS OF THE INNER MONGOLIA VOCAL ART

The article reveals the specifics of the national mentality features reflection in the Mongolian folk song heritage as the basis of the professional vocal art of the Inner Mongolia Autonomous Region (PRC). The archetypes of Mongolian culture and its connections with the steppe culture, the one of the oldest, historically determined types of cultures in China are determined.

The article highlights the constituent elements of the Mongolian national character and their embodiment in the folk song genres and the Tuvan throat singing. The figurative and thematic, intonational and stylistic features of the long song as a genre dominant of Mongolian musical folklore are outlined, and its influence on the development of vocal art in the region is emphasized. The reflection of the features of the Mongolian long song in the intonation vocabulary, themes and imagery of the author's opuses, as well as the corpus of plots that became the basis of national poetry and professional compositional creativity of Inner Mongolia is noted.

The purpose of the article is to determine the national-mental determinants of the Inner Mongolia vocal art as a significant component of Chinese musical culture and a carrier of ethno-regional singing traditions of Mongolian and wider steppe culture.

The vocal music of Inner Mongolia is positioned in the work as a representative of the Mongolian national picture of the world and its specific intonation-artistic and figurative-thematic reflection; as an artistic phenomenon formed on the basis of integration of ethno-regional and world artistic and cultural experience, folklore (Mongolian melos) and musical-professional (primarily vocal) traditions and genre-style models. Mongolian national mentality and language are presented as essential factors determining the integrity of the vocal culture system of Inner Mongolia.

The main results of the article are to identify the following trends in the development of vocal music in Inner Mongolia, determined by national and mental features: the primary significance of folklore, primarily folk songs (long Mongolian songs, traditions of Tuvan throat singing), appeal to the archetypes of Mongolian culture (horse, steppe, yurt, sky, clouds), priority of pantheistic themes and images of steppe nature; the focus of the author's creativity on the integration of different types of musical thinking (European and East Asian; folklore and academic), realized by synthesizing the Mongolian ethno-characteristic melody and the principles of European musical professionalism.

Key words: Inner Mongolia vocal art, steppe culture, national mentality, Chinese music, Mongolian long song.

Постановка проблеми. Питання вивчення ознак національної ментальності у вимірах музичної культури відображається, зокрема в актуалізації функціонування вокального мистецтва як носія багатовікових співочих традицій, національних художніх цінностей та утілень інтелектуально-духовних пошуків творців різних генерацій. Завдяки своїй природі, іманентним виражальним властивостям та виконавській специфіці, ця творча сфера демонструє унікальні можливості щодо впливу на емоційний світ та спроможність розкриття ідей, актуальних для сучасного музичного мистецтва. В умовах посилення ролі міжкультурного діалогу та його екстраполяції на сферу музичного мистецтва суттєво проблематизується осягнення вокального доробку різних етнічних регіонів Піднебесної, а саме Внутрішньої Монголії, співоче мистецтво якого є інтонаційним уособленням багатогранності національного світовідчуття та інтеграції етнорегіональних (монгольських) і світових (європейських та азійських) музичних традицій.

Аналіз досліджень засвідчує, що проблема національної ментальності має міждисциплінарний характер та становить масштабну наукову територію. Експлікацію аспектів цієї проблеми здійснювали представники різних царин гуманітаристики – філософії, культурології, психології, лінгвістики, мистецтвознавства (А. Бичко, І. Бичко, П. Бурд'є, В. Вундт, Т. Гетало, П. Гнатенко, С. Грабовський, І. Грабовська, І. Данилюк, Р. Додонов, Д. Донцова, Р. Емерсон, Н. Забеліна, Л. Леві-Брюль, А. Лефавр, Н. Небилиця, М. Пруст, І. Старовойт, Г. Стельмашук, Д. Полежаєв, О. Потебня, А. Швецова, В. Шинкарук, О. Усенко, Т. Уварова, К.Г. Юнг та ін.). В науковій сфері під

ментальністю розуміють «специфічний стиль світосприйняття, що відображає тривалий процес сумісного існування людей у схожих природно-географічних та соціокультурних обставинах» (Додонов, 1999 : 6), вбачають «форму інтерпретації світу, розповсюджену у деякій спільноті, та виражену в її соціокультурних феноменах, мистецьких явищах, а також розглядають як соціокультурну цілісність, важливим сегментом якої є тип мислення, соціальний досвід та інтереси, що належать до певного культурного розвитку» (Гетало, 1999 : 7). Ментальність, що виражається архетипами та стереотипами культури, пов'язують з національним характером і визначають як комплексний етнопсихологічний феномен (Шинкарук, 2002 : 369 – 370).

В дискурсі музикології різні грані національно-ментальної проблематики та її віддзеркалення в музичному мистецтві досліджують Л. Білозуб, Н. Воронова, Г. Джулай, В. Драганчук, О. Катрич, О. Марченко, В. Погорела, В. Суханцева, О. Тарасова та ін. Набуває значущості осягнення музичної ментальності, у структурі якої Г. Джулай вбачає присутність співіснуючих між собою загальнокультурних і музичних пластів духовності нації (Джулай, 2003).

Здійснений аналіз досліджень і публікацій засвідчує, що національно-ментальна сутність вокального мистецтва Піднебесної лише частково висвітлена у працях китайських вчених (Ван Дуаньгуй, Ван Гуанзин, Вей Дзюнь, День Кай Юань, Лю І, Тянь Сяоцзюнь, Чжан Цзянь, Цао Шулі та ін.) та переважно розглянута в контексті вивчення іншої проблематики. В аспекті національно-ментальної специфіки, вокальне мистецтво Внутрішньої Монголії в науковій

царині майже не розглядалось. Наукові розвідки вокальної сфери цього району КНР проводились переважно в історичному, жанровому та виконавському ракурсах, що засвідчують праці Баджала, Ланг Цзе, Лі Ся, Лі Шаньцзюнь, Лю Шаохуа, Фен Цюцзі, Чжао Ічен, Чжан Хуан, Чжоу Сін, Чжан Цзянь та ін. Окремі ракурси функціонування співочого мистецтва Внутрішньої Монголії зазначені в етномузикологічних працях Абдулліної, Лу Ілунь, Байін Джиджи, Герлету, Лі Цзяньцзюнь, Лі Мей, Лі Шиксян, Уюнь Таолі, націлених на вивчення фольклорної спадщини даного регіону, сформованого в умовах етнічної стратифікації.

Стислий огляд теоретичних джерел засвідчив заглибленість наукової думки у питання національної ментальності та розширення її дослідницького поля у музикознавчому дискурсі. Втім, у розглянутому корпусі праць виявлено лише часткове охоплення заявленої проблематики у розвідках китайських авторів, а також практичну відсутність в українській науковій думці досліджень вокальної музики Внутрішньої Монголії, що має власну художньо-стильову специфіку та спирається на глибинні духовні джерела.

Невирішеними раніше частинами загальної проблеми є відсутність в дискурсі музикознавства вичерпного дослідження значимості етнохарактерних засад та ментальних основ вокальної творчості митців Внутрішньої Монголії, зумовленої глибинним семантичним зв'язком з монгольськими національними традиціями та архетипами степової культури, що детермінують **актуальність** пропонованої наукової розвідки.

Мета статті – визначити національно-ментальні детермінанти вокального мистецтва Внутрішньої Монголії як вагової складової китайської музичної культури та носія етнорегіональних традицій монгольської і ширше – степової культури.

Виклад основного матеріалу. Академічне вокальне мистецтво Китаю – унікальне художнє явище, специфіка якого пов'язана «...з національною культурою та самобутністю національного самовираження, що володіє неповторною ментально-архетиповою сутністю, котра істотно відрізняється від західної моделі» (Лю І, : 140). Розвиток цієї мистецької сфери у ХХ – поч. ХХІ ст. є взірцем «...шанобливого ставлення до традиції й відкритості до культурного досвіду інших країн. Драматургія цієї історії бачиться як взаємодія національних та міжнародних чинників, ступінь впливовості кожного з яких змінювався під впливом глобалізаційних процесів» (Чжоу І, 2021 : 76).

Яскравим свідченням духовно-сміслових зв'язків, художніх взаємовпливів та культурно-

діалогічних перетинів є академічне вокальне мистецтво автономного району Внутрішньої Монголії, яке є невід'ємною і вагомою складовою поліетнічної культури сучасного Китаю. Траскторія розвитку внутрішньомонгольського мистецтва зумовлена специфікою геополітичного та територіального положення цього району та пов'язана із соціокультурними рухами, що відбулись у КНР впродовж ХХ – ХХІ ст. Значною мірою вона детермінована художньо-інтеграційними інтенціями та відбиттям діалогічної ситуації «Схід – Захід».

У культурному контексті Внутрішня Монголія вважається місцем зосередження степової культури – однієї з найдавніших китайських регіональних культур, що суттєво відмінна від інших типів культур Китаю (зокрема землеробської), та позиціонується як складна кочова культура (Снапковская, Чао Чжэн, 2019 : 117).

Протягом століть на теренах Внутрішньої Монголії носієм традицій степової культури як феномену є монгольська національна культура, що відзначається глибоким духовним змістом, аксіологічними орієнтаціями та естетичними принципами (Снапковская, Чао Чжэн, 2019 : 117). Нині монгольська культура розглядається як субсистема в цілісній системі національної культури КНР та усвідомлюється як «комплексний культурний феномен» (Ань Ціань, 1979 : 154)

Внаслідок дотримання традицій степової культури, онтологічні ознаки якої (екологічність, гармонійне співіснування людини і природи) детерміновані кочовим образом життя, визначилися властивості монгольського національного характеру (волелюбність, рішучість та динамізм) та утворився «вільний та відкритий культурний менталітет» (Снапковская, Чао Чжэн, 2019 : 119).

Контекст степової культури зумовив специфічно музичний тип світосприйняття та музичну ментальність монгольського народу, яка є інтонаційно-звуковим виразником національної самосвідомості (Джулай, 2003), та набуває віддзеркалення у типі музичного мислення, способах звукоорганізації, фольклорному мелосі, що «...найвиразніше втілює зв'язок з національними особливостями мови/мовлення» (Ці Мінвей, 2018 : 113).

Генезис камерно-вокального мистецтва Внутрішньої Монголії вбачається у монгольській національній музиці, народнопісенній традиції, що пов'язана з образом життя, прадавними обрядами, ритуалами і звичаями мисливців і скотарів-кочевників (У Ланьцзе, 1998).

Етнонаціональне підґрунтя цієї сфери є «...тим іманентним підтекстом, який визначає як специфіку концепції, образної системи, композиції

і структури музичної цілісності, так і характер спеціальних засобів, що обираються художником для втілення нюансів смислу» (Тарасова, 2015 : 171).

Звукомузичною маніфестацією кореневої причетності вокального мистецтва Внутрішньої Монголії до монгольської музичної традиції та водночас степової культури є хумай – фольклорна практика горлового співу, детермінована антропологічними, етнокультурними та ментальними чинниками. Цей співочий феномен постає інтонаційною символізацією монгольського національного характеру та звукосмисловим вираженням космогонічних давньмонгольських уявлень про тривимірність світового простору та сакральну роль співочого голосу, як медіатора між світами (Ань Циань, 1979 : 162).

Інтонаційний всесвіт горлового співу хумай є наслідком звукового освоєння равнинного простору та явищ степової природи, відтворених вокально-виражальними засобами. Презентований переважно у чоловічому виконанні, хумай як акустичний феномен характеризують виразність і глибина потужного обертонового звучання, утілення в ньому особливої повноти, просторовості і тембрової багатогранності, підсилені надширокою палітрою колористичних співочих прийомів. Вокально-виконавський «механізм» хумаю базується на різночастотній вібрації інфра- та ультразвуквої якості та передбачає опору на темброво насичений і об'ємний тон-остінато, розташований у низькому регістрі з переходами до гранично високих звуків із застосуванням фальцету. Темброфонічні властивості зазначеного співу сприяли формуванню в монгольській культурі еталонного звукововиражального комплексу, що втілюється у різножанрових контекстах професійної вокальної та інструментальної музики.

Образно-інтонаційним підґрунтям вокального мистецтва Внутрішньої Монголії постає жанрово багатогранна монгольська народнопісенна спадщина, яка охоплює епічні пісні («тууль»), пасторальні, обрядові, дорожні, застольні, ліричні вірці чандяо та ін. Саме фольклорні вірці, насамперед народна пісня, як артефакт культури, «...має сформований національний образ світу, музично-ментальні відмінності та розгалужену й витончену поетичну систему. Інформація, закладена в пісні, багато віків зберігає канал зв'язку з новими поколіннями, і передається ця інформація як актуальний виклик культури самосвідомості нації» (Ці Мінвей, 2018 : 113).

Специфічним утіленням ментального начала у фольклорній жанровій сфері співочого мистецтва є епічні пісні-оди, в яких піднесено і велично оспі-

вуються простори природи лугостепового краю, сповненого духу свободи, та сюжети героїчного минулого за участю вершника-воїна та його бойового скакуна, символічний образ якого є наскрізним у монгольській культурі (Абдулліна, Лю Ілунь, 2019 : 106). Культ коня, що віддзеркалює зооморфні уявлення давніх монголів, зазнав візуалізації, зокрема у моринхурі – національному струнно-смичковому інструменті («монгольській віолі з кінською головою»), у супроводі якого виконується переважна більшість монгольських пісень, зокрема епічні як наративні вірці усної міфопоетичної монгольської традиції (У Ланьцзе, 1998 : 21).

Надособистісна інтонація, ритуальність, медитативний характер, а також провідне значення поглибленого споглядання образів природи, властиві цим епічним носіям національної історичної пам'яті, відповідають характеру монгольського аутентичного мислення як різновиду східного типу мислення. Речитативно-імпровізаційна манера виконання епічних монгольських пісень, підкреслена вільною ритмікою, сполученням плавного руху мелосу та протиспрямованих стрибків, з опорою на кварто-квінтову інтерваліку, складають основу їх мовностильового комплексу. Характерна для музично-епічних сказань експресія вокального інтонування, зумовлена використанням техніки горлового співу (глибоке вібрато голосних звуків, теситурно-регістрові контрасти тощо), що стає джерелом регіонального вокально-виконавського стилю Внутрішньої Монголії.

Віддзеркалення генетичних зв'язків монгольського музичного фольклору зі світом степової культури (на образно-змістовному, інтонаційному та жанровому рівнях) постає мелодично розвинена та збагачена орнаментикою монгольська протяжна пісня, яка відбиває кореневі культурні основи монгольської нації – гармонійне злиття людини і природи. Ландшафні особливості місцевості, клімат, природа степу, а також кочовий образ життя та внутрішній особистісний світ монгола-кочевника, «який живе в узгодженості зі своєю долею» (Абдулліна, Лю Ілунь, 2019 : 106), детермінують формування образної системи та інтонаційної лексики цих музично виразних і духовно наповнених пісень. Акустичні умови відкритого равнинно-степового простору, а також характер розповсюдження у ньому звукових явищ склали підстави формування різного ступеня потужності і тривалості окремих звуків та зумовили тип вокалізації мелодично розгорнутих наспівів (Лі Шисян, 2004 : 20).

В структурі, фактурній організації, виконавській естетиці монгольської протяжної пісні від-

билися космогонічні уявлення давніх монголів про Універсум як упорядковану систему. Ці уявлення виявляються, зокрема, у принципах композиції монгольської пісні, що реалізує ідею кола внаслідок прагнення традиційної свідомості до циклічності світосприйняття як закономірного коловороту життєвих подій. Вони множинно утілилися у числовій символіці, яка зазначається у контрастно-регістровому розташуванні двох контрастних темброфактурних пластів: нижнього, у вигляді опорного тону, та верхнього, мелодично розвиненого й вільно-імпровізаційного), які, згідно шаманському трактуванню, символізують бінарну опозицію небесної та земної сфер.

В китайській музикології жанр протяжної пісні позиціонують як репрезентант горностепової фольклорної традиції (китайською – шан тен ге) та диференціюють, залежно від регіону найбільшого розповсюдження, на два різновиди: гірські (шан ге) та рівнинно-степові (тен ге) (Вей Дзюнь, 2006 : 14). У цьому контексті, пронизані пантеїстичною тематикою і образністю монгольські протяжні пісні, як звучення вираження глибоко особистого, утаємниченого процесу спілкування людини зі степовою природою та віддзеркалення душевного світу волелюбних мешканців степового району, належать до жанрового різновиду тен ге.

За хронотопічними та вокально-виконавськими особливостями монгольські пісні розподіляється на уртин-дуу (wuringduo), що у перекладі з монгольської означає «довга пісня» (від монг. уртин – довгий час, вічність та дуу – пісня) та богіно-дуу («коротка пісня»). Мовностилістичні відмінності цих різновидів зумовлені їх територіальним розповсюдженням у різних місцевостях Внутрішньої Монголії та опорою на різні вербально-мовні традиції (Лі Шисян, 2004 : 22).

Уртин-дуу, як найвиразніше утілення монгольської співочої традиції, є наслідком специфіки сприйняття степової природи, накопичення аудіовізуальних вражень та життєвого досвіду монголів-кочевників у степовому оточенні та у процесі скотарського виробництва. На специфіку вокалізації «довгих пісень» вплинуло прагнення звукового осягнення відкритого рівнинно-степового ландшафту, яке зумовило тривалість насиченого і виразного звучання вокального мелосу, підкресленого широтою співацького дихання, сполученням вільної речитації та мелодичної свободи під час неквапливого розгортання музичної думки. Маркером часової тривалості цих масштабних пісень (яка може сягати від декількох хвилин до декількох годин) є сам процес вільного виконання, позначений імпровізаційністю, особливим взаємозв'язком

інтонаційно-музичного та вербального компонентів, віртуозною розспівністю окремих складів тексту та монгольських голосних звуків наприкінці фраз, прикрашених розвиненою мелізматиною. Імпровізаційний характер музичного викладу цих пісенних взірців підсилюється різноманітною метричною пульсацією та вільною ритмікою, з характерною змінністю ритмічних формул.

Довготривала протяжна пісня, як одна з найважливіших цінностей монгольської культури та найвиразніший репрезентант національно офарбованого звукового світу, відрізняється різноманітним спектром тембрових барв та надшироким інтонаційно-співочим діапазоном, що перевищує у чоловіків-співаків три октави. У процесі розгортання вокального наспіву спостерігаються стрімкі регістрово диференційовані переходи від низьких, обертоново насичених грудних і гортанних звуків до надвисоких напружених із застосуванням фальцету. Звуковисотна рухомість вокального мелосу монгольських пісень у сполученні із тембровою драматургією, утвореною завдяки застосуванню в них різної міри щільності, об'єму та прозорості звучання, слугують маркером їх національної ідентичності та причетності до звукових феноменів степової культури.

Увираженням «довгої» протяжної пісні в монгольській фольклорній традиції є степова буколічна, або пастуша пісня, у звучанні реальності котрої розкривається внутрішнє Я людини в усіх яскравих барвах степового оточення, утілюється відчуття радості від широти простору рівнинних ландшафтів, звукового світу степу, споглядання краси лугостепових пейзажів, поетизується кочовий спосіб життя, образ коня, що вважається одним із найважливіших символів монгольської національної культури (Абдулліна Г, Лю Ілунь, 2019 : 107). Відзначені властивості яскраво ілюструють пісні «Пастуша пісня», «Пастораль», «Гогіт птахів», «Бурий кінь», «Пісня степових скакунів», «Пегій жеребець» та ін.

Тематичною розгалуженістю й широтою охоплення образності відзначені протяжні монгольські пісні з утіленням різних граней ліричної сфери (лірико-філософської, лірико-романтичної, лірико-любовної, лірико-елегічної тощо) та розкриттям особистісно-психологічного світу душевних настроїв і глибоких почуттів, зокрема пристрасного кохання («Палаючий алий»), суму від розлуки («Манцзинь Хангай»), батьківської любові і ностальгії за рідним домом, надії на щастя («Біла кобила», «Бурий кінь»), міркування про долю, а також прив'язаність до улюбленця-скакуна.

На відміну від уртин-дуу, поширеної на північній Внутрішньої Монголії, строфічні за будовою «короткі» пісні, які відрізняються нешироким співочим діапазоном мелодичної основи і константною метроритмічною організацією, набули розповсюдження у західній частині автономії, зокрема на рівнинах Хетао, Тумочуань – у місцях сумісного проживання монголів та ханьців, де склалася традиція їх виконання переважно китайською мовою (Лі Шисян, 2004 : 21).

У змістовному плані «короткі» пісні охоплюють майже усі сфери монгольського суспільного життя (урочисті події, сімейні свята тощо) та характеризуються образним різноманіттям, що підтверджують, зокрема пісні «Дванадцять знаків зодіака», «Шіба-лама», «Дві сині лошади Чингісхана», «Прекрасне вино, солодке, як мед» та ін.

Монгольська протяжна пісня суттєво вплинула на розвиток усієї системи музичного культури і вокального мистецтва Внутрішньої Монголії, зумовила його звуковий світ, коло тематики і образності, корпус сюжетів, які стали підставою національної поезії і професійної композиторської творчості (У Ланьцзе, 1998 : 88). Будучи віддзеркаленням монгольської етнічної ментальності та носієм глибинного інформаційного коду, зашифрованого в етнохарактерному вербально-музичному синкретизмі, праінтонаціях, музичних та вербальній лексиці та фонетиці монгольської мови, протяжна пісня детермінувала особливості внутрішньомонгольського камерно-вокального стилю, інтегрованого у загальнонаціональний стиль китайської академічної музики, що вбирає й регіонально-стильові елементи.

Образно-змістовне та жанрове розмаїття монгольських народнопісенних взірців, їх національно офарбована стилістика мають, історико-культурну значущість та є цінним матеріалом для вивчення феноменів музичної культури та етнопсихології монгольської нації. Інтонаційно-жанрові властивості монгольської протяжної пісні зумовлюють специфіку її композиторської та виконавської інтерпретації та слугують підставою формування оригінальних авторських концепцій.

Монгольська національна ментальність та зумовлена нею музична ментальність явлені в інтонаційно-образній та жанровій системі монгольського музичного фольклору, у його вербально- та музично-мовному комплексі та узагальнена й індивідуалізована в різних жанрово-стильових контекстах авторської творчості у виконавства (Драганчук, 2008 : 13), які впливають на цілісність вокального мистецтва Внутрішньої Монголії.

Орієнтація на духовні цінності та архетипи монгольської національної культури, її народно-пісенну традицію відбилася у різноманітній за змістом і формою камерно-вокальній сфері творчості композиторів та виконавців Внутрішньої Монголії, що розвивається на тлі інтенсифікації мистецько-культурних процесів, переосмислення засвоєних надбань світового музичного професіоналізму, а також національного та регіонального мистецького досвіду. В сучасних умовах художнього буття камерно-вокальна музика Внутрішньої Монголії відзначається масштабністю мистецьких репрезентацій та новаційністю творчих пошуків у жанрово-стильовій сфері. Вокальної простір регіону поповнюється глибоко оригінальними творами Алатонг Оле, Йонгурбу, Лі Шисян, Се Ен Кабаярта ін. в жанрах художньої пісні, романсу, вокальної поеми, образна система котрих пов'язана з традиційною монгольською культурою, де у національних символах коня, степу, квітучих лугов, блакитного неба утілюються ідеї гармонічного злиття людини і природи, споглядання краси і величі степового краю, щирі особисті почуття.

Сучасні композитори Внутрішньої Монголії, які утверджують традиції академічного вокального стилю з монгольськими етнічними рисами, утілюють у вокальній музиці авторські роздуми про сутність буття та рефлексії на тему пошуку гармонії людини і степової природи як національно-ментального орієнтиру монгольського етносу. Вокальні твори Лі Шисян, Се Ен Кабаярт та ін. уособлюють сучасний вектор широкого трактування поняття національних музичних архетипів, розуміння під ним не лише опори у творчості на певні жанрові моделі і фольклорні лексеми, але їх узагальнене втілення на рівні індивідуального стилю на основі національного світосприйняття. Деякі з авторів (Лі Шисян) демонструють свідоме дистанціювання від цитації конкретних фольклорних наспівів, зберігаючи при цьому глибокі зв'язки з монгольським співочим мистецтвом.

Висновки. Камерно-вокальна музика Внутрішньої Монголії є однією із найзначніших сфер в поліетнічному музично-культурному просторі сучасного Китаю, звуковий світ якої походить з різних джерел та пов'язаний передусім з феноменом степової культури і глибинними традиціями монгольської культури. Чинниками утворення вокального мистецтва регіону є специфіка монгольської національної ментальності, що зумовлена сприйняттям спільних життєвих і духовних цінностей монгольського народу, які відбиті у мові, національному музичному фольклорі, народнопісенному мелосі

тощо. Смісловим стрижнем останнього є традиція горлового співу хумай та монгольська протяжна пісня – жанрова домінанта монгольської музичної культури, інтонаційне уособлення монгольського національного образу світу, форма прояву і збереження національної ідентичності та вірець діалогу в системі «людина – природа», розгорнутого у просторі та часі. Монгольські народнопісенні вірці несуть у собі ментальні засади монгольської нації, національний тип звуковідчуття та вокального мислення, що є основоположним і смислотворним началом академічного вокального мистецтва Внутрішньої Монголії, художні досягнення якого є значним внеском у китайську та світову музичну культуру.

В мистецькому контексті Внутрішньої Монголії камерно-вокальна музика позиціонується: 1) як інтонаційне віддзеркалення монгольської національної картини світу; 2) як самобутній художній феномен, сформований на засадах інтеграції регіонального, національного та світового мистецько-культурного досвіду, фольклорних (монгольський мелос) та музично-професійних (передусім вокальних) традицій і надбань світової композиційної та вокально-виконавської практики.

Національно-ментальними детермінантами розвитку вокальної музики Внутрішньої Монголії постають: первинна значимість фольклорного, передусім народнопісенного начала, звернення до архетипів монгольської культури (коня, степу, юрти, неба, хмар), пріоритетність пантеїстичної тематики та образів степової природи; діалогічна спрямованість авторської творчості на сполучення різних типів музичного мислення (європейського та східно-азійського; фольклорного та академічного), реалізоване шляхом синтезування монгольського етнохарактерного мелосу та мовностильових засад європейського музичного професіоналізму.

Специфіка і методи інтеграції етнотрадиційного співочого мистецтва Внутрішньої Монголії у простір академічної вокальної творчості, а також сучасний стан буття внутрішньомонгольської вокальної музики й досі залишаються поза межами наукової аналітики. Осягнення художньої сутності та виконавської специфіки вокальної музики композиторів Внутрішньої Монголії КНР складає **подальші перспективи досліджень**, скерованих на поглиблення мистецьких зв'язків та форм міжкультурної та міжпластової взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллина Г. В, Лю Илунь. Жанровые разновидности монгольской протяжной песни. *Манускрипт*. Тамбов : Грамота, 2019. Вып. 2. Том 12. С. 105–109.
2. Ань Циань. Китайско-монгольська пісня. Пекін : Народне музичне видавництво, 1979. 312 с.
3. Вей Дзюнь. Жанрова система народно-пісенної культури Китаю : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2006. 21 с.
4. Гетало Т.Є. Онтологія ментальності: філософсько-культурологічний аналіз: автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.04. / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 1999. 19 с.
5. День Кай Юань Особенности национальной стилистики в камерно-вокальной музыке китайских композиторов. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. Харків, 2015. Вип. 44. С.58 –70
6. Джулай Г.А. Музична ментальність: соціально-філософський аналіз : автореф. дис... канд. філософських наук : 09.00.03 / Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського. Одеса, 2003. 24 с.
7. Додонов Р.О. Соціально-філософський аналіз процесу формування та функціонування етноментальності: автореф. дис. ... доктора філософських наук : 09.00.03. / Інститут філософії НАН України. Київ, 1999. 36 с.
8. Драганчук В.М. Національна ментальність і рівні її відображення в музиці *Музикознавчі студії. Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка* : зб. наук. ст. Львів : СПОЛОМ, 2008. Вип. 18. С. 11–17.
9. Лі Шисян Уведення в монгольські народні пісні з довгими мелодіями. Хух-Хото : Народне видавництво Внутрішньої Монголії, 2004. С.18–24.
10. Лю І Образно-художественные представления в исполнительской практике вокалиста (на примере камерных сочинений китайских композиторов XX века). *Аспекти історичного музикознавства*. Харків : ХДУМ, 2018. Вип. 11. С. 133–155.
11. С. Снапковская, Чао Чжэн. Степная культура внутренней монголии в современном Китае. *Вестник Полоцкого государственного университета*. Серия Е. Педагогические науки. Полоцк, 2019. № 15. С. 116–120.
12. Тарасова О. О. Національно-ментальні детермінанти музичної творчості. *Культура і сучасність*. Київ : Мілленіум, 2015. № 1. С. 169–175.
13. У Ланьцзе. Історія монгольської музики. Хух-Хото : Народне видавництво Внутрішньої Монголії, 1998. Вип. 12. 88 с.
14. Ці Мінвей. Жанрово-стильові пріоритети професійної підготовки вокалістів Китаю на етапі глобалізації : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків, 2018. 199 с.
15. Чжоу І Індивідуальний виконавський стиль в умовах глобалізації (на прикладі творчості китайських співаків) : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03. / Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків, 2021. 205 с.
16. Шинкарук В. І. Ментальність. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ : Абрис, 2002. С. 369–370.

REFERENCES

1. Abdullina, G. V. (2019). Lyu Ilun' Zhanrovyye raznovidnosti mongol'skoy protyazhnoy pesni [Genre varieties of the mongolian longing song]. Manuscript. Tambov: Gramota, vol. 12, 2, pp. 105–109. [In Russian].
2. An' Tsyun'. (1979). Kytaysko-monhol'skaya pesnya. [Chinese-Mongolian song]. Pekin: Narodne muzychne vydavnytstvo, 312 p. [In China].
3. Wei Dziun' (2019). Zhanrova systema narodno-pisennoyi kul'tury Kitayu. [Genre system of folk song culture of China]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: P.I. Tchaikovsky Kyiv National Academy of Music 16 p. [In Ukrainian].
4. Hetalo, T. Ye. (1999). Ontolohiia mental'nosti: filosof's'ko-kulturolohichnyi analiz [Ontology mentality, philosophical and cultural analysis]. Extended abstract of candidate's thesis, 19 p. Kharkiv: Kharkiv V. N. Karazin National University [In Ukrainian].
5. Den' Kay Yuan' (2015). Osobennosti natsional'noy stylystyky v kamerno-vokal'noy muzyke kytayskykh kompozytorov [Peculiarities of national stylistics in the chamber and vocal music of Chinese composers]. Problems of the interaction of art, pedagogy and the theory and practice of education, 44. Kharkiv, pp. 58–70 [In Ukrainian].
6. Julay, G. A. (2003). Muzychna mental'nist': sotsial'no-filosof's'kyi analiz [Music mentality: socialphilosophical analysis]. Extended abstract of candidate's thesis. Odesa: Odesa K. D. Ushynskyi Southern Ukrainian State Pedagogical University. 24 p. [In Ukrainian].
7. Dodonov, R.O. (1999). Sotsial'no-filosof's'kyi analiz protsesu formuvannya ta funktsionuvannya etnomental'nosti [Socio-philosophical analysis of the process of formation and functioning of ethno-mentality] Extended abstract of doct'e's thesis.. Kyiv, 36 p. [In Ukrainian].
8. Draganchuk V. M. (2008). Natsional'na mental'nist' I rivni yiyi vidobrazhennya v muzytsi [National mentality and levels of its reflection in musik]. Musicological studios. Scientific collections of the Lviv National Academy of Music named after M. V. Lysenko: coll. of science Art, 18, pp. 124–137 [In Ukrainian].
9. Li Shysyan (2004). Uvedennya v monhol's'ki narodni pisni z dovgymy melodiyamy [Introduction to Mongolian folk songs with ancient melodies]. Huh-Hoto: narodne vydavnytstvo Vnutrishnoyi Monholiyi, pp. 18–24 [In China].
10. Lyu Í (2018). Obrazno-khudozhesvennyye predstavleniya v ispolnitel'skoy praktike vokalista (na primere kamernykh sochineniy kitayskikh kompozitorov XX veka). // Aspekti istorichnogo muzikoznavstva, 11 Kharkiv, pp. 133–155 [In Ukrainian].
11. Snapkovskaya, S., Chao Chzhen. (2019). Stepnaya kul'tura vnutrenney mongolii v sovremennom kitayE [Steppe culture of inner mongolia in modern China] Bulletin of the Polotsk State University. Series E. Pedagogical sciences. Polots'k, № 15, pp. 116–120 [In Russian].
12. Tarasova, O.O. (2015). Natsional'no-mental'ni determinanty muzychnoy tvorchosti [National mental determinants of musical creativity]. Culture and modernity. Kyiv: National Academy of Management Personnel, No 1. Kyiv, pp. 169–175 [In Ukrainian].
13. U lan'tszee. (1998). Istoriya mongol's'koy muzyky [History of Mongolian music]. Huh-Hoto: narodne vydavnytstvo Vnutrishnoyi Monholiyi, 12, 88 p. [In China].
14. Tsi Minvey. (2018). Zhanrovo-styl'ovi priorytety profesiyanoi pidhotovky vokalistiv Kytayu na etapi hlobalizatsiyi [Genre and style priorities of professional training of vocalists in China at the stage of globalization]. Candidate thesis. Kharkiv: Kharkiv I. P. Kotkyarevsky National University of Arts [In Ukrainian].
15. Chzhou YI (2021). Indyvidual'nyy vykonavs'kyi styl' v umovakh hlobalizatsiyi (na prykladi tvorchosti kytays'kykh spivakiv) [Zhou Yi Individual performance style in the conditions of globalization (on the example of the creativity of Chinese singers)] Candidate thesis. Kharkiv: Kharkiv I. P. Kotkyarevsky National University of Arts [In Ukrainian].
16. Shynkaruk, V.I. (2002). Mental'nist' [Mentality]. Philosophical encyclopedic dictionary. Kyiv : Abrys, pp. 369–370 [In Ukrainian].